

JANKO LEBAN:

O pravljicah in pripovedkah.

troci kaj radi poslušajo in čitajo pravljice in pripovedke. Nič se temu ne čudim, saj tudi jaz jih rad čitam še sedaj, ko imam sivo glavo in klonem pod težo let.¹ Sloveči nemški pesnik Heine se je nekoč izrazil prilično tako:

Ah, kako lepe,
polne miline

pravljice te so
babice Mine!

Tega pa ne vem, če ste, dragi otroci, razmišljali, kaj je pravzaprav pravljica, kaj pripovedka in kako se razlikujeta obe. No, to vam

hočem razložiti jaz, in sicer na prav preprost način, da me boste lahko umeli.

Predvsem poudarjam, da pravljice niso resnične. One nam dopovedujejo kako čudovito, izmišljeno dogodbo. Pri tem pa nič ne omejnajo, kje in kdaj se je dejanje vršilo. V pravljicah boste večkrat slišali o začaranju, o nevidnih silah in o rojenicah. V pravljicah se

¹ Janko Leban je bil rojen dne 21. aprila 1855. v Kanalu na Goriškem. Sedaj živi v Kandiji pri Novem mestu. Na sliki ga vidimo odlikovanega z redom Sv. Save.

Uredn.

nam kaže nekaj sanjarskega, kakor v sanjah se vršičega, nekaj neverjetnega. In vendar je to mikavno, kakor bi se res godilo. V čar in čudež je nekako zavito vse.²

Drugače je s pripovedko! Pripovedka se nanaša na znan kraj ali na zgodovinsko osebo. Obe — pravljica in pripovedka — nastajata v narodu samem. Kdo je zložil eno ali drugo, pa ni znano. Če pravljice in pripovedke ugajajo, se širijo od kraja v kraj in jih pripovedujejo od roda do roda.

Dasiravno pa pravljice niso resnični dogodki, vendar jih poslušamo in čitamo radi, zakaj kažejo nam žitje in bitje ljudi, ki so živeli stoletja pred nami na svetu. A ne samo to! One nas uče in svare, ako jih s pridom poslušamo in čitamo.

Naš pisatelj Jurčič piše, da je »bistvo pravljice iskati v pesniški lepoti in sestavi, zamotku in čudnem razmotku, v trdnosti značaja in nerazumljivi izpremambi usode. Nasproti pa ima pripovedka zgodovinsko podlago, navezana je na določeno osebo, na znano ime, na poseben kraj. Že iz tega se da soditi, da je pravljica veliko bolj razširjena od pripovedke, ker povsod imajo ljudje domišljijo, da iznajdujejo in pripovedujejo, nimajo pa povsod imenitnih oseb in krajev, ki bi ostali zgodovinsko znani narodu v ustih.«

Najstarejše pripovedke v Slovincih so pač o Pesoglavcih pa tudi o divjih Hunih in Turkih. Imamo tudi nekaj osebnih pripovedk, n. pr. o kralju Matjažu, o kraljeviču Marku, o Lambergarju itd.

Da boste to razpravo bolje razumeli, sem prestavil s tujega vrta v domačo grudo pravljico o Nezadovoljnem drevesu³ in pripovedko o Cesarju Rdečegradcu.

Cesar Rdečegradec.⁴

(Pripovedka.)

*Le-tam v podzemskem gradu
spi cesar rdečegrad,
za mizo kamenito
je sedel dolgo spat.*

*Zapustil je cesarstvo,
slovo vsej slavi dal,
ko pride čas, mogočen
in slaven spet bo vstal.*

*A mrtev ni nikakor,
živi današnji dan
ter skrit v podzemskem gradu
prestadek sniva san.*

*Slonokoščen je stolec,
ki on na njem sedi,
iz marmorja je miza,
ki mi ob njej sloni.*

² Opozarjamo na venec pravljic »Dovški Bržot pripoveduje«, ki jih letos priobčuje »Zvonček« in ki zbujajo splošno zanimanje. Uredn.

³ Ta pesem je priobčena na I. strani današnjega »Zvončka«. Uredn.

⁴ Priimek cesarja Friderika I. (1152—1190). Zaradi prekrasne rdeče brade so ga Lahi imenovali Barbarosso, t. j. Rdečegradca.